

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Albert Winsemius: De Nederlander achter de BV Singapore
Stoelinga, F.

Citation

Stoelinga, F. (2020, November 19). *Albert Winsemius: De Nederlander achter de BV Singapore*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/138392>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/138392>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/138392> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Stoelinga, F.

Title: Albert Winsemius: De Nederlander achter de BV Singapore

Issue Date: 2020-11-19

Hoofdstuk 4 Regeringsfunctionaris wordt wapenfabrikant

14 Inleiding tot Hispano-Suiza

De Spaans-Zwitserse onderneming Hispano-Suiza, Fabrica de Automoviles S.A., wordt in Barcelona in 1904 opgezet. Een samenwerking begint tussen de Spanjaarden Juan Jaime Castro, Francisco Seix Zaya, de Spaanse bankier Don Damià Mateu i Bisa en de Zwitserse ingenieur Marc Birkigt die technisch directeur en chef constructeur van de nieuwe constellatie wordt. De Spaanse koning Alfonso XIII is een van de aandeelhouders. De vanaf 1910 geproduceerde luxe en excentrieke automobielen zijn buitengewoon duur en met hulp van verkoopbureaus in Parijs en Genève wordt een exclusieve klantenkring opgebouwd.²⁹¹

In Frankrijk worden in 1912 twee fabrieken voor de fabricage van voertuigen en motoren geopend. Rond die tijd start ook de productie van kwalitatief hoogwaardige aandrijvingen voor jachtvliegtuigen die tot ver na de Tweede Wereldoorlog in veel landen een goede afzet krijgen, ook in Rusland en de latere Sovjet-Unie. In de oorlogsjaren 1914 - 1918 legt de firma zich toe op de vervaardiging van automatische wapens, van machinegeweren tot mitrailleurs. Naast Frankrijk worden samenwerkingsovereenkomsten afgesloten met Duitsland, Italië, Japan en diverse andere landen.

In Argentinië wordt in 1925 een Hispano-Suiza productie-unit opgezet waar zowel voertuigen als wapens geproduceerd worden. De relatie tussen Argentinië en Spanje wordt

²⁹¹ *Archief Spaarnestad*, Automobiel type: H.6. Foto Frankrijk, 1925 . 'Een jongedame staat op het punt om in een Hispano-Suiza met chauffeur te stappen'; <http://www.gahetna.nl/collectie/afbeeldingen/fotocollectie/zoeken/weergave/detail/start/0/tstart/0/q/zoekterm/Hispano%20Suiza/q/commentaar/1>, geraadpleegd 04-05-2018.

verstevigd als in 1927 de eerste gevlogen overstreek van het zuidelijke deel van de Atlantische Oceaan met een Hispano-Suiza V12-motor tot een goed einde wordt gebracht. In september van dat jaar wordt de eerste gevlogen overtocht van Europa naar Amerika ook met een Hispano 12N-motor volbracht. In 1929, ten tijde van de Spaanse Burgeroorlog, start Hispano de productie van vliegtuigen in het Spaanse Guadalajara terwijl, op bevel van generaal Franco, het concern zich nog meer moet gaan toeleggen op de productie van oorlogsmaterieel.²⁹²

Eind jaren dertig start Hispano-Suiza onder leiding van Marc Birkigt de productie van wapens en munitie in Zwitserland. Hij ontwikkelt onder andere het Hispano-Suiza HS.404 20mm automatisch vliegtuigkanon, dat als wapen van de Britse *Royal Air Force* (RAF) vanaf 1941 van groot belang wordt tijdens de Tweede Wereldoorlog.²⁹³ Hispano-Suiza Genève levert in die tijdspanne ook aan nationaalsocialistisch Duitsland, wat door onderzoeker Peter Hug in wat gecompriëerde vorm als volgt verwoord wordt:

Die Schweiz führte 1939–1945 für über 1 Milliarde Franken Waffen, Munition, Zünder und Militäroptik aus, davon für rund 820 Millionen nach Deutschland, Italien und Rumänien. (...) Gemessen an den bewilligten Kriegsmaterialexporten entfielen 1940 bis 1944 52% auf Oerlikon Bührle, 11% auf Tavano, 10% auf Dixi, 7% auf Hispano Suiza, 4% auf die Waffenfabrik Solothurn und 2% auf Wild Heerbrugg. (...) Insgesamt führte Deutschland 1940 bis 1944 etwa so viele 20-mm-Kanonen und –Bestandteile aus der Schweiz ein, wie es 1941 in sechs Monaten und 1944 in zwei Monaten selbst fertigte. (...). Die 14,3 Mio. Schuss 20-mm-Munition, die Oerlikon Bührle und Hispano im Krieg an die Achse lieferten, entsprachen ungefähr der Menge, die Deutschland zum Abschuss von 2200 bis 2850 alliierten Flugzeugen einsetzte.²⁹⁴

Na 1945 biedt de combinatie van ruimte- en luchtvaart samen met oorlogsmateriaal een variëteit aan lucratieve kernmarkten voor Hispano. Door overname van de Duitse

²⁹² Foto: Gaijin pls, a Nationalist Spanish Hispano-Suiza MC-36 with a T-26 turret as a German Rank I Premium or Event vehicle. 1936; <https://i.redd.it/lzang7bac2cz.jpg>; Hispano-Suiza Armored Car, Model 1935, 86. Spanish Civil War (SCW). Captured by the Nationalists Army. Ca. 1938. José Luis Castillo © <https://tanks-and-support-vehicles-1925to1950.blogspot.com/2012/01/hispano-suiza-armored-car-model-1935.html>.

²⁹³ https://en.wikipedia.org/wiki/Marc_Birkigt; <https://www.safran-group.com/media/marc-birkigt-journey-group-pioneer-20170726>.

²⁹⁴ Peter Hug, 'Schweizer Rüstungsindustrie und Kriegsmaterialhandel zur Zeit des Nationalsozialismus: Unternehmensstrategien – Marktentwicklung – politische Überwachung', *Unabhängige Expertenkommission Schweiz – Zweiter Weltkrieg* (UEK) band 11; Zusammenfassung, <https://www.uek.ch/de/schlussbericht/Publikationen/Zusammenfassungenpdf/11d.pdf>, geraadpleegd: 10-03-2019.

Messerschmittlicenties komt de bouw van gevechtsvliegtuigen en jachtbommenwerpers nog beter op stoom.²⁹⁵ Maar ook losse landingsgestellen en schietstoelen worden belangrijke producten. Vanaf eind jaren vijftig van de twintigste eeuw worden turbomotoren, reactoren en ander materieel voor de voortstuwing van raketten, vliegtuigen en helikopters in eigen beheer of onder licentie in vele landen geproduceerd. Talrijke fusies tussen Hispano-Suiza met diverse nationale en internationale firma's vinden na de Tweede Wereldoorlog oorlog plaats, zoals in 1968 met het Franse SNECMA, dat in 2005 opgaat in SAFRAN (in 2018 circa 60.000 werknemers en 20 miljard Euro omzet).

~

De instabiele wereld vraagt om ruime defensie-investeringen wat tot een formidabele groei van het militair industrieel complex leidt. De ontwikkeling van kernwapens houdt gelijke tred met de groei van de aantallen raketten, bommenwerpers, onderzeeërs en ander conventioneel wapentuig; veiligheid wordt gevonden in *mutual assured destruction*, de capaciteit om elkaar blijvend te kunnen vernietigen. Terwijl het communisme zich als een vlek verspreidt, gaan onafhankelijk wordende landen bij supermachten steun zoeken; communisten bij de Sovjet-Unie en China en de rest van de 'vrije en derde wereld' gaat naar Amerika, naar Europa, naar Winsemius' Hispano-Suiza. Odd Arne Westad verduidelijkt deze situatie met:

Aid to the Third World was one answer to all of these challenges. In the period 1956–60 – in spite of the fear of Soviet advances – only slightly less than 90 percent of all official aid to the Third World came from advanced capitalist countries, and between 60 and 70 percent of that percentage came from the United States.²⁹⁶

De Koude Oorlog, het communistische syndroom en de vraag naar wapens brengen Winsemius in 1953 naar Hispano, een carrièrewending die hij tot in 1960 volhoudt alvorens hij als ontwikkelingsexpert weer 'naar zijn oude liefde' terugkeert.²⁹⁷ Diverse dagbladen wijden artikelen aan zijn komende vertrek:

Dr. A. Winsemius, directeur-generaal voor de industrialisatie, heeft per 1 juli aanstaande ontslag uit zijn functie gevraagd. Met ingang van die datum zal hij adviserende commissariaten van industriële ondernemingen op zich nemen.²⁹⁸

Binnenkort is de benoeming te verwachten van Dr A. Winsemius tot gedelegeerd lid van de Raad van Bestuur van Hispano Suiza Nederland. Dr. Winsemius zal, naar men weet, binnenkort

²⁹⁵ Manuel Lage, S. J. Sanchez-Peredo en M. Viejo, 'Hispano-Suiza in Aeronautics: Men, Companies, Engines & Aircrafts', *Society of Automotive Engineers* (USA 2003) 11.

²⁹⁶ Westad, *The Global Cold War*, 32.

²⁹⁷ Douw/Visscher, geluidsopname verdiepend interview.

²⁹⁸ *Leeuwarder Courant*, 31-03-1953. Familieadvertenties tot 1970, Winsemius download. 1953; <https://www.delpher.nl/>, geraadpleegd vanaf 20-11-2013.

aftreden als Directeur-Generaal voor de Industrialisatie van het Ministerie van Economische Zaken.²⁹⁹

Regeringsfunctionaris wordt wapenfabrikant – Dr Winsemius naar „Hispano Suiza” – Dr A. Winsemius, directeur-generaal voor de industrialisatie van het Ministerie van Economische Zaken, zal binnenkort worden benoemd tot gedelegeerd lid van de raad van bestuur van de Hispano-Suiza wapenfabriek in Nederland. De toekomstige wapenfabrikant vertoeft thans met minister Zijlstra in de Verenigde Staten van Amerika. Als Nederlandse regeringsfunctionaris zou hij aldaar Nederlandse belangen behartigen.³⁰⁰

De nu 43-jarige Winsemius vindt zijn salaris als ambtenaar te laag. Hij neemt ontslag bij het Ministerie van Economische Zaken om een betere levensstandaard te bereiken met behulp van een goed betaalde lobbyfunctie in een andere omgeving, een baan die aansluit bij de contacten die hij heeft in het nationale en internationale bedrijfsleven en dito politiek. Hij gaat zijn relatienetwerk verzilveren; de rolwisseling van ambtenaar met voorkennis naar een commerciële lobbypraktijk roept binnen de toenmalige cultuur geen al te grote vragen op. De soepel draaiende deur tussen politiek en private belangen heeft slechts bij één kamerlid en één dagblad, het communistische blad *de Waarheid*, weerstand opgeroepen en de schijn van belangenverstrengeling is toen als volgt aangekaart:

Zoals men weet, heeft de directeur-generaal van de afdeling industrialisatie van het Ministerie van economische zaken, dr. Winsemius ontslag uit zijn functie genomen. Hij gaat, zoals gebruikelijk is, over naar het „bedrijfsleven”, waar hij zich „zal belasten” met het waarnemen van commissariaten in verschillende grote ondernemingen.

Maar voordat hij het regeren voor het zakendoen er aan geeft, maakt hij nog een reisje naar Amerika. Nederhorst van de PvdA heeft daarop aanmerkingen gemaakt in vragen aan de minister. Het is alleen jammer dat hij vragen stellen vergat, toen vooraanstaande PvdA-mensen van de regering in zaken gingen (of omgekeerd, hetgeen begrijpelijk is, omdat het verschil soms moeilijk uit elkaar is te houden is).

Enfin, Nederhorst heeft dus gevraagd, of de minister op zijn reis naar Amerika niet beter door een functionaris had kunnen laten begeleiden, die in de regering blijft.

Namens dr. Winsemius wensen wij tegen de insinuaties, die deze vraag inhoudt, fel te protesteren! Wat denkt Nederhorst dan wel! Meent hij soms, dat Winsemius deze officiële reis zal gebruiken voor de behartiging van de belangen der ondernemingen, waaraan hij zich verbonden heeft?! Foei!³⁰¹

Later doet Winsemius een vrij krasse uitspraak over zijn keuze om per 1 juli 1953 de ambtenarij te verlaten: het is een manier “om niet in armoede te hoeven overlijden”.³⁰² Deze maatstaf hanteert hij na een “financieel povere ambtelijke carrière” in Nederland, als hij een

²⁹⁹ *Nieuwsblad van het Noorden*, 06-05-1953.

³⁰⁰ *De Waarheid*, 07-05-1953.

³⁰¹ *Ibidem*, 25-04-1953.

³⁰² Douw/Visscher, geluidsopname verdiepend interview.

baan elders zoekt die meer geld moet opleveren.³⁰³ Het is een soort standaard uitdrukking van Winsemius die hij straks hanteert voor de gehele bevolking van Singapore, ook in relatie tot overlijden en de rust van materiële welstand: “*as long as [they] can’t afford, to die without financial worries*”.³⁰⁴

15 Winsemius lobbyt, voor veel geld

In het Koude Oorlogsjaar 1953 is Winsemius op weg naar het kantoor van Hispano Suiza (Suisse) S.A. in Genève. Genève, waar ook het centrale hoofdkantoor van de Marshallhulp in Europa zetelt, waar de Verenigde Naties hun Europese hoofdkantoor hebben en waar de Wereldbank en het IMF al in 1951 zijn neergestreken, onder de hoede van een kartel van de drie grootste Zwitserse commerciële banken: *Swiss Bank Corporation*, *Crédit Suisse* en de *Union Bank of Switzerland*.

In een tijd waarin de Koreaanse oorlog tot een wapenstilstand leidt, Japan en West-Duitsland zich economisch weer op de kaart zetten, Polen en Hongarije tegen het communisme in opstand komen en het Warschaupact opgetuigd wordt als tegenhanger van de *North Atlantic Treaty Organization* (NATO), gaat Winsemius met zijn ervaring in talloze takken van industrie, economie, financiën en politiek een nieuw terrein betreden. Hij gaat zich bezighouden met de productie van en handel in Hispano-Suiza’s producten met verkoop aan landen zoals Groot-Brittannië, Israël, Griekenland, Turkije, Portugal, de Verenigde Staten, West-Duitsland, Libanon, maar ook aan Nederland. Kortom, aan die landen en regeringen die in de woelige jaren vijftig behoefte aan wapens en munitie hebben.³⁰⁵

Eerst gaat Hispano-Suiza *Executive Vicepresident* en *Managing Director* Winsemius een onderkomen zoeken waar hij samen met zijn vrouw gaat wonen; het wordt 1, rue Henri-Spiess, Genève.³⁰⁶ De twee oudste kinderen blijven thuis, Ankie is 14 jaar, Pieter is 11 en alleen Auke van 10 jaar gaat mee. Vader Albert gaat vanuit Zwitserland diverse Hispano-Suiza wapenfabrieken aan elkaar koppelen en lobbyen om de belangen, de producten van zijn nieuwe werkgever, aan de man te brengen. Via informatie, timing en een goed netwerk helpt hij zijn

³⁰³ Endt, ‘Wat Nederland nodig heeft is een tienjarenplan’, 8.

³⁰⁴ *National Archives of Singapore, Oral History Centre*, Dr. Albert Winsemius, band 16.

³⁰⁵ *Nationaal Archief, Den Haag*, Ministerie van Justitie: Afdeling Politie, Bureaus Kabinet en Juridische Zaken, nummer toegang 2.09.107, inventarisnummer 480, A 064/53; Ministerie van Economische Zaken: Directoraat-generaal Industrialisatie en Energievoorziening (1944) 1958-1965 (1970), nummer toegang 2.06.100, inventarisnummer 378, - 1.864.5; Ministerie van Economische Zaken: Commissariaat voor de Militaire Productie, nummer toegang 2.06.096, inventarisnummers 215, 230; *Archives of the CIA, Current Intelligence Bulletin*, Document CIA-RDP79T00975A002500090001-4, Central Intelligence Agency (CIA), 5th April 1956.

³⁰⁶ *National Archives of Singapore, Australian High Commission Singapore*, Memo. No.: 566, 5th May, 1966, Curriculum Vitae – Albert Winsemius. Singapore, File, 222/2/7/1, 5th May, 1966.

nieuwe werkgever de besluitvorming rond mondiale wapenaankopen zo succesvol mogelijk te beïnvloeden, zowel psychologisch, politiek als commercieel. Als in 1954 de Conferenties van Genève, de *Geneva Summits* starten waar onderwerpen als de Koude Oorlog en Indochina de boventoon voeren, woont Winsemius al geruime tijd ‘om de hoek’.

Hij gaat opereren in de wereld van wapendeals tussen zakenlui en machthebbers, met miljoenen- en miljardencontracten, vaak onder beschutting van militaire veiligheids- annex inlichtingendiensten zoals de Amerikaanse *Central Intelligence Agency* (CIA) en het Britse M16. Niet vreemd voor Winsemius, gezien zijn ervaringen in Nederland van 1948-1952, waar eveneens een liaison aangegaan wordt tussen de Nederlandse overheid en de CIA. Waar de minister van Financiën Liefstinck, lang Winsemius’ direct leidinggevende, geen bezwaar maakt als er een geldstroom op gang komt tussen de in 1949 opgerichte Nederlandse Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD) en de CIA. Liefstinck verwoordt een vrij algemeen gevoel: “Waarom zouden wij van de Amerikanen in onze strijd tegen de vijand wel tanks, kanonnen en marineschepen accepteren en geen geld om ons tegen subversieve activiteiten te beschermen?”.³⁰⁷ Het is de tijd dat, volgens het Nederlandse televisieprogramma *Andere Tijden*, wel zo’n 15 à 20 Russen als geheime agenten in Den Haag rondlopen.³⁰⁸

Winsemius werkt in een wereld waar smeergeldsluizen, georkestreerde coups, invasies en machtsmisbruik zonder schone handen nauwelijks tot stand komen. Waar volgens de voormalige Zuid-Afrikaanse politicus en publicist van *The Shadow World* Andrew Feinstein ontvoeringen, bloedbaden, bombardementen en executies tot één en hetzelfde pakket behoren.³⁰⁹ Leenes schrijft in zijn interview:

Wij praten met dr. A. Winsemius (50), thans organisatieman van de wapensmidse en machinefabriek Hispano Suiza. Hij woont in Genève, hij reist over de gehele wereld en geeft de grootste ondernemers van de wereld zijn adviezen.³¹⁰

Die adviezen lukken aardig, Winsemius dweept dat in zijn tweede jaar bij Hispano-Suiza, in 1954, zijn privé-jaarinkomen “al 420.000 gulden, belastingvrij [is]. Het leek wel vloeken in de kerk in die tijd van 1950, maar Hispano verdiende vijf maal zoveel”.³¹¹ Deze uitmuntende financiële situatie brengt hem ertoe om in augustus 1954 zijn in 1946 betrokken domicilie te kopen. Mechelsestraat 1 in Scheveningen wordt gekocht voor veertig duizend vijf honderd

³⁰⁷ Cees Wiebes, *Samen met de CIA: Operaties achter het IJzeren Gordijn* (Amsterdam 2016) 75.

³⁰⁸ Televisiefilm, NTR, *Andere Tijden, De (h)eerlijke jaren 50: Zaanstreek, communisme & consumenten*, 23-05-2019.

³⁰⁹ Een betoog over de verhouding tussen wereldpolitiek en wapenindustrie: documentaire van Johan Grimont, *Shadow World*, verfilming van Andrew Feinstein’s boek *Shadow World: Inside the Global Arms Trade*.

³¹⁰ Leenes, ‘Geschreven portret van Dr. Albert Winsemius’.

³¹¹ Douw/Visscher, geluidsopname verdiepend interview.

gulden van Cornelus Mulder, directeur van Hotel Kasteel Oud Wassenaar, het hotel waar in het achtergelegen tijdperk van de Marshallhulp Winsemius aan de bar met zijn Amerikaanse zakenvrienden graag geziene gasten zijn.³¹²

Winsemius komt echter in een fors conflict terecht, waar de komende verkiezingen in West-Duitsland en de Amerikaanse CIA, die zich intensief met de herbewapening en de politiek van dat land bezig houdt, belangrijke rollen in spelen.³¹³ Hierover schrijft onderzoeksjournalist Georg Hodel intrigerend:

Zu dieser Zeit, 1953, herrschte in der Bundesrepublik gerade Wahlkampf. Die Frage der Wiederbewaffnung Deutschlands hatte die politischen Parteien in einen tiefen Zwiespalt gestürzt. Und so hatte sich der amerikanische Geheimdienst dazu entschieden, wie der ehemalige Staatsminister im Auswärtigen Amt, Karl Moersch, erklärte, all diejenigen Parteigruppierungen finanziell zu unterstützen, die bereit waren, für die Wiederbewaffnung einzutreten.³¹⁴

Begin jaren vijftig van de vorige eeuw start Hispano-Suiza haar lobby om een grote legeropdracht van het *Bundesverteidigungs-ministerium* in Bonn, Duitsland, binnen te halen.³¹⁵

³¹² Leenes, 'Geschreven portret van Dr. Albert Winsemius'.

³¹³ Udo Ulfkotte, *Der Krieg im Dunkeln: Die wahre Macht der Geheimdienste* (Altenau 2013) 307-309.

³¹⁴ Georg Hodel, 'Das "Oktogon"-Komplott', *Konkret Magazine*, Heft 03-2000, Hamburg; <http://www.konkret-verlage.de/kvv/txt.php?text=dasoktogonalplott&jahr=2000&mon=03>, geraadpleegd 06-10-2015.

³¹⁵ *Schriftlicher Bericht des 1. Untersuchungsausschusses zu dem Antrag der Fraktion der FDP auf Einsetzung eines parlamentarischen Untersuchungsausschusses gemäß Artikel 44 des Grundgesetzes, - Drucksache V/1468 - A. Bericht des Abgeordneten Moersch.* Deutscher Bundestag, 5; Wahlperiode, Drucksache V/4527 (Bonn, 26 Juni 1969); <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/05/045/0504527.pdf>, geraadpleegd 06-10-2015.

Hispano ambieert de productie en levering van 10.680 pantservoertuigen ad circa DM 170.000 per stuk, die eventueel nog van een Hispano kanon, antiraket-installatie, dan wel van een Hispano granaatwerper voorzien kunnen worden.³¹⁶

In 1955, het jaar van de oprichting van het Warschaupact, wordt de ontwikkeling van dit voertuig door de Duitse regering aan Hispano-Suiza gegund en in januari 1957 wordt de volledige opdracht in schriftelijke vorm vastgelegd, “*Anfang Januar (1957) sei nun der Vertrag unmittelbar zwischen der Firma HS und dem Bundesverteidigungsministerium abgeschlossen worden*“.³¹⁷ Naast het eigen naoorlogse productenpallet komt het moderne pantservoertuig HS30 als een welkome aanvulling in het assortiment van Hispano terecht, ondanks dat de volledige productie uitbesteed wordt aan de Duitse firma’s Hanomag en Henschel en de Britse firma’s Leyland en Marc.³¹⁸ Het doen versmelten en het onderling samenwerken van Hispano’s eigen en aanverwante fabrieken behoort tot een van de kerntaken van Winsemius, ook vanwege zijn talenkennis.³¹⁹

In de tweede helft van de jaren vijftig groeit het vermoeden dat Hispano-Suiza dit project van pantservoertuigen voor de Duitse strijdkrachten met een toenmalige totale waarde van circa 1,8 miljard Deutsche Mark (DM), in 2018 ongeveer 7 miljard Euro, verkregen heeft door tientallen miljoenen DM aan smeergeld te betalen. Smeergeld, volgens Hodel, verkregen vanuit een sinds de Tweede Wereldoorlog bestaande geheime nazi-oorlogskas, waarin een grote hoeveelheid zwartgeld bewaard is gebleven en waarover Hispano-Suiza middels zijn *Vertreter*, de voorheen nazi-agent Rudolf Rischeweyh, de beschikking heeft. Ook voor Dieter Kollmer, militair historicus en docent militaire geschiedenis aan de militaire officiersschool in Dresden, gepromoveerd op de verwickelingen van de Hispano-Suiza’s HS30³²⁰, komt de oorsprong van de HS30 geschiedenis naar alle waarschijnlijkheid uit nationaalsocialistische hoek:

Wie der erste Kontakt zwischen der Hispano Suiza-Gruppe und dem bundesdeutschen Verteidigungsministerium zustande gekommen ist, lässt sich heute nicht mehr genau nachvollziehen. Es ist sehr wahrscheinlich, dass es sich um Beziehungen des NS [National-

³¹⁶ Foto: HS-30, http://www.bredow-web.de/Panzer_und_Kanonen/HS_30_-BRD-Schutzenpanzer/hs_30_-_brd-schutzenpanzer.html; Tekst onder Copyright © Lexikon der Flugzeuge und Hubschrauber von Wolfgang Bredow - Berlin, Spandau.

³¹⁷ Schriftlicher Bericht des 1. Untersuchungsausschusses zu dem Antrag der Fraktion der FDP auf Einsetzung eines parlamentarischen Untersuchungsausschusses gemäß Artikel 44 des Grundgesetzes, 77.

³¹⁸ HS30, algemene info, <https://de.wikipedia.org/wiki/HS-30-Skandal>, geraadpleegd 18-05-2018; HS-30, Weaponsystems.net; <http://weaponsystems.net/weapon.php?weapon=CC03++HS-30>, geraadpleegd 07-10-2015; <https://www.uek.ch/de/schlussbericht/Publikationen/Zusammenfassungenpdf/11d.pdf>, geraadpleegd 05-10-2015; https://www.youtube.com/watch?time_continue=181&v=gXydNOV1TRQ, geraadpleegd 01-05-2018.

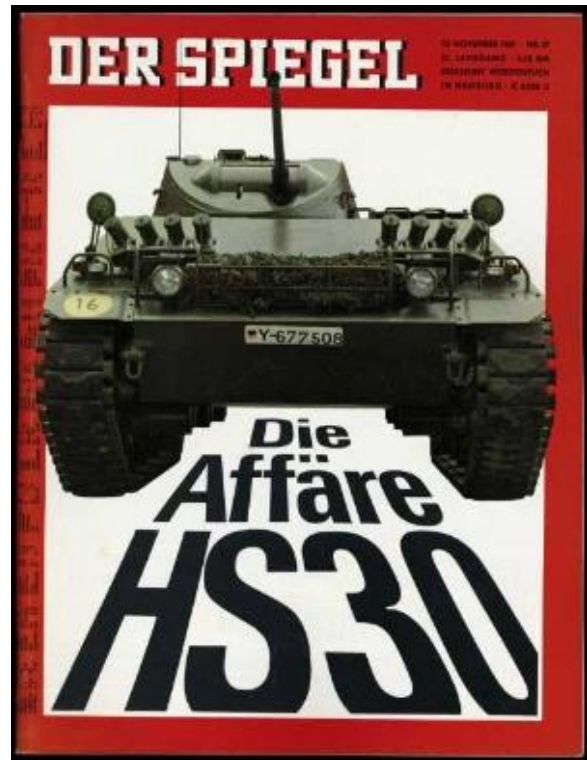
³¹⁹ Peter van Dijk, *NRC Handelsblad*, 06-06-1981.

³²⁰ Dieter H. Kollmer, *Rüstungsgüterbeschaffung in der Aufbauphase der Bundeswehr. Der Schützenpanzer HS 30 als Fallbeispiel (1953–1961)* (Stuttgart 2002).

Sozialistischen]-Deutschen Geheimdienstes aus dem Zweiten Weltkrieg über Liechtenstein in die Schweiz gehandelt hat.³²¹

De belangrijkste speler in dit corruptiedrama Otto Lenz, Adenauers *Chef des Bundeskanzleramtes*, tot zijn dood *Mitglied des Deutschen Bundestages*, blijkt via zijn persoonlijke advocatenkantoor een formele relatie met Hispano te onderhouden.³²²

Al in 1958 vertoont de Duitse politiek een ongerustheid over dit gigaproject maar uiteindelijk lukt het om negen jaar lang het deksel op de doofpot van dit potentiële politieke schandaal te houden.³²³ Pas in april 1967 begint een parlementair vooronderzoek dat in 1969 tot uitgebreide rapportage en grote publiciteit leidt. Dit vooronderzoek gaat na of:

Unentgeltliche Zuwendungen von der Firma Hispano-Suiza an im Bundestag vertretene Parteien, ihr nahestehende Personen, Firmen oder Organisationen direkt oder indirekt gezahlt wurden". (...) Am 16. März 1967 wurde der 1. Untersuchungsausschuss eingesetzt, der auch als „HS-30-Untersuchungsausschuss“ bezeichnet wird. Zwischen dem 27. April 1967 und dem 26. Juni 1969 fanden 90 Sitzungen statt.³²⁴

Als de verdachte gebeurtenissen aan de kaak gesteld worden lijkt het, volgens diverse getuigenissen in het onderzoek en de verslaglegging in de pers, alsof vanaf 1953 burgers en ambtenaren van diverse ministeries maar ook derden die bij de gunning van dit project betrokken zijn, stelselmatig omgekocht zijn. Een van de vragen is of de *Christlich Demokratische Union Deutschlands*, de CDU-partij, die Franz Joseph Strauss als de toenmalige minister van Defensie in het kabinet heeft en een aantal privépersonen daar omheen, met wel vijftig miljoen DM aan steekpenningen gefinancierd is. Het blijkt bovendien dat na 1956, maar

³²¹ Dieter H. Kollmer, 'Der Schützenpanzer HS 30; Dichtung und Wahrheit', *Militärgeschichte, Zeitschrift für historische Bildung*, Heft 3/2004, 12-16, aldaar 14.

³²² Deutscher Bundestag, 5. Wahlperiode, 103; Hodel, 'Das "Octogon"- Komplott', 24; Film 'Schwarze Kassen der CDU/CSU-Dokumentation der Machtkonstruktion'; Wolfgang Seibel, 'Corruption in the Federal Republic of Germany before and in the wake of reunification', in: Donatella Della Porta en Yves Mény (red.) *Democracy and Corruption in Europe* (Londen 1997) 85-103.

³²³ 'Die Null-Serie - Panzerkauf', *Der Spiegel*, 20-08-1958; Rudolf Augstein, 'HS 30; Oder wie man einen Staat ruiniert', *Der Spiegel*, 24-20-1966; <http://magazin.spiegel.de/EpubDelivery/spiegel/pdf/46414788>, geraadpleegd 05-05-2018.

³²⁴ Deutscher Bundestag, 5. Wahlperiode, Drucksache V/4527, 22-02-1967.

ook tijdens het vooronderzoek, diverse personen zelfmoord gepleegd hebben, verdwenen zijn of onder raadselachtige omstandigheden om het leven zijn gekomen. *Die Welt* bericht:

Unsichtbare Geister kamen zu Hilfe: Der Hauptzeuge Otto Lenz, ein sehr vermögender Lebeamann, verstarb schon im Mai 1957 plötzlich unter ungeklärten Umständen in einem Armenkrankenhaus Neapels. Seine Reisebegleiterin und Geliebte Maria Clerc, die sich aus Furcht im Ausland vernehmen ließ, beging danach Selbstmord, so hieß es. Wenige Tage nach seiner Aussage im Ausschuss verschwand der Zeuge Plappert – Jahre später wurde seine Leiche im Bodensee gefunden. Alle diese Tode wurden nie aufgeklärt. Der Untersuchungsausschuss verlief im Sand bzw. Sumpf. Die Staatsanwaltschaft ermittelte ergebnislos.³²⁵

Het weekblad *Der Spiegel* geeft een indruk wie er allemaal bij dit onderzoek betrokken zijn: “handelnde Personen sind rauschgiftsüchtige Waffenhändler und christdemokratische Staatssekretäre, ausländische Rüstungsfabrikanten und Bonner Minister, schneidige Generale und schmucke Damen”.³²⁶ In dit parlementaire vooronderzoek zijn 130 getuigen gehoord, generaals en beambten, zakenlui en politici, zo ook voornoemde minister van Defensie Franz Joseph Strauss. De meest direct betrokkene maar niet meer te horen bondskanselier Dr. Adenauer, in 1967 overleden, komt in het verslag hevig onder vuur. De SPD Bondsdagvertegenwoordiger Helmut Schmidt is eveneens als getuige gehoord en wordt in de rapportage dertig keer genoemd.³²⁷

Albert Winsemius is ook in dit parlementaire vooronderzoek terechtgekomen, in het onderzoeksrapport van 26 juni 1969 wordt de “*interimistischen Hispano-Vertreter in Bonn, Dr. Winsemius*” een aantal malen aangehaald. Hij heeft in 1958 en daarna diverse besprekingen en briefwisselingen gevoerd en blijkt van de Hispano-zaken op de hoogte te zijn.³²⁸ Halverwege 1958 is Winsemius als *Geschäftsführer* naar Hispano-Suiza’s kantoor in Bonn overgeplaatst om project HS30 rechtstreeks te kunnen ondersteunen. Maar ook om zijn collega, de Hispano-medewerker Jesko Hans Heinrich Max, Freiherr von Puttkamer te vervangen, die toentertijd kennelijk zijn mond voorbij heeft gepraat:

Der Verdacht von Geldzuwendungen ist aber auch von Personen geäußert worden, die bei der Firma HS tätig waren oder gewesen waren. Im Zusammenhang mit den aufgrund der Ergebnisse der Becker-Kommission im Sommer 1958 unmittelbar von Strauß geführten Verhandlungen mit der Firmenleitung von HS [Hispano-Suiza], äußerte der damalige Geschäftsführer der Bonner HS-Niederlassung v. Puttkamer im Vorzimmer des Ministers, es sei doch Geld geflossen. Strauß ließ daraufhin Herrn v. Puttkamer aus dem Hause weisen (...) und setzte bei der Genfer

³²⁵ Albrecht Müller, ‘Adenauers gekaufte Demokratie’, *die Welt*, 31-01-2018; Hodel, ‘Das “Octogon” Komplott’, 24; <http://welt.taibaweb.com/blog/2018/01/31/adenauers-gekaufte-demokratie-nachdenkseiten-die-kritische-website/>, geraadpleegd 18-05-2018.

³²⁶ *Der Spiegel*, 13-11-1967, AFFÄREN / HS 30: Die Unvollendete, 60-82; <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-46209459.html>, geraadpleegd 18-05-2018.

³²⁷ Thayer, *Een moordhandel*, 335-337; Deutscher Bundestag, 5. Wahlperiode, Drucksache V/4527, 75.

³²⁸ Deutscher Bundestag, 5. Wahlperiode, Drucksache V/4527, 65.

Konzernleitung durch, daß v. Puttkamer als Bonner Geschäftsführer von HS abgelöst wurde (Schreiben [Louis] Birkigt v. 10.7.1958 an Strauß). — Die Akten des ES-Referates enthalten keine Anhaltspunkte darüber, daß diese Behauptung damals überprüft worden ist.³²⁹

Volgens de Oost-Duitse partijkrant en het staatsorgaan *Neues Deutschland*, onder het hoofd *Neuer Lobbyist im Hauptquartier: Bonns Rüstungsgeschäft mit Schweizer Konzern füllt CDU-Kasse*, is er sprake dat Von Puttkamer een ‘hartaanval’ zou hebben gehad:

Der Schweizer Rüstungskonzern „Hispano-Suiza“ hat als Geschäftsführer seiner westdeutschen Tochtergesellschaft den früheren Direktor der holländischen Hispano-Suiza-Werke in Breda, Winsemius, als Hauptlobbyisten für Rüstungsgeschäfte nach Bonn entsandt. Der Rüstungskonzern ist mit der Lieferung von 2800 Schützenpanzern, die im Auftrag der „Hispano-Suiza“ in England produziert werden, an die Bundeswehr in Verzug geraten. Als das Bonner Kriegsministerium, das auf Befehl von Strauss alle Maßnahmen für eine forcierte Aufrüstung der Bundeswehr ergriffen hat, wegen des Lieferungsverzug energische Vorbehalte machte und mit Kündigung der Geschäftsverbindung drohte, wurde der bisherige Geschäftsführer der west-deutschen Tochtergesellschaft des Schweizer Rüstungskonzerns, Jesko Freiherr von Puttkammer, seines Postens enthoben, nachdem er angeblich eine ‚Herzattacke‘ erlitten hat.³³⁰

Het ligt voor de hand dat Winsemius, gezien tijdstip, duur en betrokkenheid als Hispano-Suiza’s gedelegeerd commissaris, naast zijn benoeming tot *Geschäftsführer* van Hispano-Suiza-Duitsland, getuigen en participanten bij dit schandaal persoonlijk kent. Hij kent de Zwitsers Marc Birkigt, eigenaar van Hispano-Suiza en zijn zoon en opvolger Louis Birkigt al vanaf 1950 als zij de onderhandelingen voor de nieuwe Hispano fabriek in Breda leiden. Zij hebben Winsemius in dienst genomen en Louis Birkigt is vanaf 1953 zijn directe leidinggevende, Marc Birkigt is 15 maart 1953 op 75-jarige leeftijd overleden. Winsemius kent Kurt Kraémer, in de jaren vijftig de *Generaldirektor*, *Generalbevollmächtigter* en verkoopdirecteur van Hispano-Suiza-Genève. Alle heren wonen in de jaren vijftig in Genève en staan centraal in het onderzoek van 1967.

Bovendien, de problematiek rondom het naar verluidt corrupte Hispano-Suiza is alleszins een publiek geheim. Aangenomen mag worden dat ‘hoofdlobbyist’ Winsemius, zoals hij in het proces genoemd wordt, zich gedetailleerd op de hoogte heeft gesteld.³³¹ Sterker, *Neues Deutschland* vermeldt dat de persoon Winsemius, in dezelfde mate als zijn voorganger Czarnecki, de betreffende ‘aanbieding’ aan de CDU-politici bevestigd heeft:

³²⁹ Ibidem, 101.

³³⁰ *Neues Deutschland*, ‘Organ des Zentralkomitees der Sozialistischen Einheitspartei Deutschlands’, 23-08-1958; ‘Rüstungsmillionen, Panzer, Schecks und Ehrenmänner’, *Stern*, 12-05-1968 en 02-06-1968.

³³¹ Deutscher Bundestag, 5. Wahlperiode, met Anlage 3, 139-140, “Folgende Veröffentlichungen befassen sich mit dem HS 30-Komplex“; *Der Spiegel*, van 09-09-1953 tot en met 26-05-1969. *Frankfurter Rundschau*, 13-02-1957 tot 16-12-1958. *Deutsches Panorama*, juni 1966 tot en met 13-04-1967, *Stern*, 26-05-1968 tot en met 02-08-1968.

In Bonn verlautet dass Winsemius vor allem CDU-Politikern aus dem sogenannten Verteidigungsausschuss des Bundestages bereits ein ähnliches Angebot gemacht hat wie seinerzeit der Hispano-Suiza-Vertreter Czarnecki dem inzwischen verstorbenen CDU-Staatssekretär Lenz. Über das Anwaltsbüro Lenz sind nämlich der Parteidome der CDU als ‚Rabatt‘ vier Prozent (32 Millionen D-Mark) aller Gelder zugeflossen, die der ‚Hispano-Suiza‘ für Rüstungsaufträge des Kriegsministeriums von der Bonner Staatskassee überwiesen wurden.³³²

De betrokken onderzoekcommissies en het parlementaire vooronderzoek uit de jaren zestig van de vorige eeuw hebben de feiten waarop dit HS 30 schandaal betrekking heeft niet alleen aan het recht, maar ook aan de ‘billijkheid, zedelijkheid en het staatsbelang’ getoetst. Hierdoor worden de belangenverstrengelingen tussen politiek, economie en individuele personen uit de samenleving niet slechts op basis van streng juridische merites beoordeeld.³³³ Bovendien missen de onderzoekscommissies de bevoegdheid om verdachten te verplichten voor de rechtbank te verschijnen. Na vijftien jaar is door de afwezigheid van diverse vooral buitenlandse getuigenissen, het herinneringsvermogen, de dood van belangrijke getuigen en de opgelegde zwijgplicht aan ondergeschikte pionnen in dit proces, de bewijslast niet meer honderd procent.

Dit grote Duitse wapenschandaal, met Hispano-Suiza als inzet, heeft juridisch niet volledig kunnen verklaren waar het smeergeld in oorsprong vandaan komt, noch in welke richting het vloeide, in casu wie het allemaal gekregen heeft.³³⁴ Er zijn zelfs auteurs die er van uitgaan dat niemand er persoonlijk rijker van geworden is: *“The politicians who were corrupt or suspected of corruption were above all lured by contributions to their parties”*.³³⁵

Historicus Kollmer bevestigt auteur dat *“nicht nachgewiesen ist hingegen, dass für die Beschaffung des HS 30 illegales Geld aus fremden Quellen (Schweiz?!) geflossen ist”*.³³⁶ Het Duitse parlement neemt in 1967, bijna vijftien jaar na dato, de nota voor ‘kennisgeving’ aan en dat was dat. Veel zakenlui, industriëlen en politici zijn de dans ontsprongen; onderzoeksjournalist Hodel respectievelijk zijn onderzoeksrapport concludeert:

Woher die Millionen des „Octogon Trust“ eigentlich genau stammten und vor allem, wohin sie transferiert worden sind, konnte der Untersuchungsausschuss in Bonn nie wirklich klären. Zu viele wichtige Zeugen durften oder konnten nicht gehört werden. Seither wird „geschwiegen und verschwiegen“, wie CDU-Vorstandsmitglied Heiner Geissler unlängst sein Leid klagte.³³⁷

Es konnte nicht festgestellt werden, daß im Rahmen der Beschaffung des HS 30-Schützenpanzers für die Bundeswehr vom Hispano-Konzern an deutsche Angehörige des

³³² *Neues Deutschland*, voorpagina.

³³³ Omkoping en wapenhandel: Thayer, Een moordhandel, 127-131.

³³⁴ *Der Spiegel*, 13-11-1967.

³³⁵ Seibel, ‘Corruption in the Federal Republic of Germany before and in the wake of reunification’, 87.

³³⁶ Correspondentie van Dieter Kollmer aan auteur.

³³⁷ Hodel, ‘Das “Oktogon”- Komplott’, 24.

öffentlichen Dienstes Millionenbeträge als Bestechungsgelder gezahlt worden sind“ (XII/246).³³⁸

Hodel's uitgangspunt dat miljoenen DM waarschijnlijk verkregen zijn uit een bestaande geheime Nazi-oorlogskas, is een veronderstelling die niet hard gemaakt is. Historicus Dieter Kollmer schrijft auteur in december 2018 en februari 2020:

Der Fall des Schützenpanzer HS 30 hat die Öffentlichkeit in der Bundesrepublik Deutschland Ende der 1960er Jahre sehr aufgewühlt. Es gab hierzu sogar einen parlamentarischen Untersuchungsausschuss. (...) Inwiefern Teile des Geschäfts über eine möglicherweise bestehende Kasse in der Schweiz mitfinanziert wurde, lässt sich aufgrund der heute noch verfügbaren [und aus den mir zugänglichen Unterlagen] nicht nachweisen.

Interessant ist sicherlich die Tätigkeit von Herrn Winsemius, der in meinen Unterlagen aus dem Verteidigungsministerium als Geschäftsführer der Hispano Suiza Deutschland auftaucht. (...) Was Herrn Winsemius betrifft, habe ich den Eindruck, dass er sehr schnell erkannt hat, welches Spiel die Gesellschafter von Hispano Suiza spielen.

Grundsätzlich halte ich die Machenschaften der Hispano-Suiza in Bezug auf den HS 30-Schützenpanzer für kriminell.³³⁹

Het Duitstalige internetblad *Lexikon der Flugzeuge – Modelle, Technik, Daten, Fakten* – voegt in 2019 nog onderstaande details aan het HS30 schandaal toe:

Unter den Empfängern von Schmiergeldzahlungen war unter anderem der persönliche Referent des damaligen Verteidigungsministers Franz Josef Strauß, ein Oberst Repenning, gewesen, der 2.3 Millionen DM erhalten haben soll. Der 1957 verstorbene CDU-Politiker Otto Lenz soll 300.000 DM erhalten haben, die gleiche Summe soll der Arzt und mutmaßliche Waffenhändler Otto Praun erhalten haben. Dieser wurde 1960 ermordet; für den Mord wurden Prauns Erbin Vera Brühne und deren Bekannter Johann Ferbach zu lebenslanger Haft verurteilt; an deren Täterschaft bestehen aber erhebliche Zweifel.

Nach Aussagen eines Zeugen soll die CDU im Zusammenhang mit der HS 30-Beschaffung 50 Millionen DM für die Finanzierung des Bundestagswahlkampfes 1957 entgegengenommen haben.³⁴⁰

In deze zaak van het 'corrupte Hispano-Suiza' is de pers vanaf 1958 aan het woord. De dreiging van een grootschalig HS30 onderzoek en mogelijkerwijze een proces met onthullingen over gesuggereerde nazigelden, corruptie en erger wordt na 1958 volledig denkbaar. Het lijkt alsof Winsemius voor zichzelf nieuwe beslissingen moet nemen. Net als tijdens de Tweede Wereldoorlog kan het omgaan met 'verkeerde' mensen in 'dubieuze' situaties hem weer noodlottig worden.

³³⁸ Deutscher Bundestag, 5. Wahlperiode, Drucksache V/4527. 81.

³³⁹ Correspondentie van Dieter Kollmer aan auteur. Onderstreping door auteur.

³⁴⁰ http://www.bredow-web.de/Panzer_und_Kanonnen/HS_30_-_BRD-Schutzenpanzer/hs_30_-_brd-schutzenpanzer.html, tekst onder Copyright © Lexikon der Flugzeuge und Hubschrauber von Wolfgang Bredow - Berlin, Spandau.

Zijn kennis van zaken en vooruitziende blik waarschuwt hem dat er een streep gezet moet worden onder zijn Zwitserse Hispano-dagen. Deze beslissing leidt ertoe dat de komende procesgang in het midden van de jaren zestig en de verdere beslommingen rond Hispano-Suiza hem publiekelijk niet raken; van ‘vuile handen’ en ‘illegale fondsen’ kan hij juridisch niet beticht worden. Wel is hij wederom meerdere ervaringen rijker die in de komende Singapore-jaren van nut kunnen zijn.³⁴¹ De Hispano fabriek in Breda wordt in procesjaar 1967 geliquideerd.

~

Bovendien, vanaf 1960 heeft Winsemius zijn handen financieel vrij. In 1953 heeft hij uitgerekend ten minste tien miljoen te moeten verdienen “in een baan die hem de weelde zou veroorloven dood te gaan”.³⁴² Die maatstaf is nu bereikt, de jaren bij Hispano-Suiza hebben hem op een uitzonderlijke manier geholpen om in zijn toekomstige levensonderhoud te voorzien. Zes jaar wapenindustrie heeft hem circa dertien miljoen belastingvrije Nederlandse guldens opgeleverd, in 2019 heeft dit bedrag een koopkracht van meer dan 40 miljoen euro’s.³⁴³ Werkgever Hispano-Suiza heeft daarvoor een vast commissiepercentage gehanteerd van 7,5% van de door de betreffende jaren heen bereikte overwinst, “geld als water”, vindt hijzelf.³⁴⁴

Delen van zijn vermogen worden met hulp van de Raad van Bestuur van de Nederlandsche Handel-Maatschappij N.V. (NHM) veilig gesteld.³⁴⁵ Zijn vriend en ex-minister van Economische Zaken Van den Brink, in maart 1954 benoemd tot lid van de Raad van Bestuur van de Amsterdamsche Bank en de Incasso-bank, heeft in de Nederlandse en internationale financiële wereld een aanmerkelijke invloed. De NHM onderzoekt en faciliteert hoe Winsemius zijn belastingvrije verdiensten zo gunstig mogelijk kan onderbrengen, zoals bijvoorbeeld in *safe-haven* Nederlandse Antillen. Tegenwoordig heet deze gevolgde gang van zaken ‘fiscale optimalisatie middels belastingefficiënte instrumenten’.³⁴⁶

In september 1960 richt Winsemius voor zijn in 1958 en 1959 bij de Scheepsbouwwerf voorheen De Groot en Van Vliet te Slikkerveer gebouwde coaster-schepen ‘Ank Winsemius’ en ‘Pieter Winsemius’ een tweetal scheepvaartmaatschappijen op, met een gezamenlijk kapitaal van 2,6 miljoen gulden. Als thuishaven voor zijn rederijen en schepen valt in 1960 de keuze niet op de Nederlandse Antillen, maar op Suriname, het land dat Winsemius kent van bezoeken

³⁴¹ *Der Spiegel*, 24-20-1966. ‘Unternehmer Hispano-Suiza; Pulver verschossen’; *Der Spiegel*, 12-10-1970.

³⁴² Douw/Visscher, geluidsoptname verdiepend interview.

³⁴³ Ibidem.

³⁴⁴ Ibidem.

³⁴⁵ Brieven Raad van Bestuur NHM 1960 in bezit auteur.

³⁴⁶ Joris Lyendijk, *Opinie en Debat*, *NRC Handelsblad*, 11-04-15.

in 1951 en 1953 en waar hij zijn eerste schreden op het pad van ontwikkelingshulp en de Wereldbank heeft gezet.³⁴⁷ In het betreffende interview stelt Leenes:

Als in Zwitserland wonende Nederlander kunnen zijn schepen de Zwitserse vlag niet krijgen (daarvoor moet je ingezetene én Zwitser zijn) en eigenlijk mogen ze de Nederlandse vlag niet voeren (want daarvoor moet je behalve Nederlander ook weer ingezetene zijn).³⁴⁸

De schepen blijven 12 jaar in het bezit van Winsemius.³⁴⁹ Als de ‘Ank Winsemius’ In 1960 vanwege het betwiste vervoer van een aantal kisten met geweren in Oran-Algiers aan de ketting wordt gelegd, lijkt het alsof dit Winsemius schip alsnog bij wapentransport betrokken is.³⁵⁰

16 Biezen pakken en terug naar oude liefde

Winsemius is in 1960 financieel onafhankelijk. Daarover verhaalt hij in Den Haag in 1982:

And in '59, I had collected some money enough really to return to my old love which is economic development. So in '59/'60, I returned to Economic Development, not in the Netherlands, but in Singapore, in Greece, in Portugal, in which all of them I have been on for years. And incidentally, for smaller periods, in other countries.³⁵¹

Terug naar ‘zijn oude liefde’, misschien wel als gevolg van de oproep aan ‘*The Pilgrims*’ in Londen op 5 mei 1959. Het is een oproep van Eugene Black, president van de Wereldbank en geen onbekende voor Winsemius, die voor de groeiende kloof tussen de ontwikkelde en de onderontwikkelde naties waarschuwt:

saying that it could lead the peoples of the underdeveloped world “into the lethargy of despair or roused to furies of envy, hatred and malice”. He said that the dominant political event of the era – which all considered to be the Cold War – could shrink to insignificance in the face of the effects of this growing economic disparity. “We ourselves must play a significant part in helping these countries to achieve the new standards of life to which they aspire. This is a common task we can undertake for the common good of mankind”.³⁵²

Op basis van zijn faam in politiek en diplomatiek Den Haag en vanwege zijn zesjarige internationale ervaring in de wapenwereld tijdens de Koude Oorlog kan Winsemius bij veel vrienden en connecties te rade. De diplomatie, het internationale bank- en bedrijfsleven met hun diverse belangenferen, zijn alle in Genève vertegenwoordigd, zoals ook het Europese

³⁴⁷ “Two seagoing vessels”, *National Archives of Singapore, Oral History Centre*, Dr. Albert Winsemius, band 04.

³⁴⁸ Leenes, ‘Geschreven portret van Dr. Albert Winsemius’.

³⁴⁹ *Nationaal Archief, Den Haag*, Parlementaire Enquêtecommissie Rijn-Schelde-Verolme (RSV), (1965) 1983-1987 (1989), nummer toegang 2.02.26, inventarisnummer 105, boek 13.

³⁵⁰ *Nationaal Archief, Den Haag*, Nederlandse Ambassade in Frankrijk te Parijs en Consulaten te Nice, La Rochelle en Straatsburg, nummer toegang 2.05.177, inventaris nummer 469.

³⁵¹ *National Archives of Singapore, Oral History Centre*, Dr. Albert Winsemius, band 01.

³⁵² Wereldbank, persbericht 05-05-1959.

hoofdkantoor van de Verenigde Naties. ‘Mentor’ Lieftinck is in 1959 een van de directeurs van de Wereldbank en onderhoudt dagelijks connecties met het IMF. Binnen deze twee laatstgenoemde instellingen heeft ook Winsemius kennis aan een keur van personen, die hem in de terugkeer naar zijn oude beroep van ontwikkelingseconoom *cum* bedrijfsadviseur behulpzaam zijn.

Het komt hem ter ore dat bij een van de ontwikkelingsbureaus van de Verenigde Naties een project klaar ligt, in 1959 aangevraagd door de nieuw aangetreden regering van Singapore. Eind 1959, begin 1960 voeren diverse vertegenwoordigers van adviesorganen voor technische bijstand programma’s gesprekken met Winsemius, zoals de door de Verenigde Naties in 1945 opgerichte *United Nations Technical Assistance Administration* (UNTAA), kortweg TAA.³⁵³ Vanzelfsprekend heeft ook Lieftinck zijn protegé Winsemius bijgepraat, Lieftinck die persoonlijk het eerste Technische Assistentieproject van de Wereldbank in Pakistan geleid heeft en daarna door deze bank in diverse andere landen ingezet is.

Om zijn dienstverband bij de Verenigde Naties te starten en om voor de komende missie nader geschoold te worden, vliegt Winsemius in september 1960 nog naar New York.³⁵⁴ Energie, dynamiek en kennis zijn persoonlijke troeven om zijn leven weer opnieuw en avontuurlijk in te richten. Hij is illustratief voor experts die door de Verenigde Naties aangetrokken worden om minder ontwikkelde landen te modelleren naar Westers voorbeeld: wetenschappelijk onderricht en uitgerust met een ervaringspakket van allerlei stadia van economische en politieke ontwikkeling.³⁵⁵ Gepokt en gemazeld weet hij hoe armoede en werkloosheid bestreden moeten worden, hoe je aan grondstoffen komt als die er niet zijn, hoe industrieën en overheden te paaien om winstgevendende investeringen vrij te maken.

Door zijn Marshalltijdperk heeft Winsemius bovendien een verknochtheid met *the American way of life*, met de manier hoe ‘de Amerikaan’ denkt en functioneert. Door zijn tijd bij Hispano-Suiza weet hij hoe de wapenwedloop in elkaar steekt en hoe politieke leiders onder druk van communistische agitatie geholpen moeten worden. Hij is overtuigd dat de communistische wereld geen invloed mag krijgen in de economische ontwikkeling van een land. Kort, duidelijk en recht op de man af is zijn devies. Winsemius is qua karakter net zo gestructureerd als zijn nieuwe baas bij het TAA, Hugh Llewellyn Keenleyside, door de

³⁵³ Douw/Visscher, geluidsopname verdiepend interview.

³⁵⁴ Brieven RvB - NHM 1960 in bezit auteur; Douw/Visscher, geluidsopname verdiepend interview; *National Archives of Singapore, Oral History Centre*, Dr. Albert Winsemius, band 01.

³⁵⁵ Interessante verslaglegging van de tweede tien jaar Verenigde Naties: Evan Luard, *A History of the United Nations; Volume 2: The Age of Decolonization, 1955-1965* (Londen 1989) 514-548.

Canadese journalist Walter O’Hearn als een *‘brutally frank’ no-nonsense executive* benoemd.³⁵⁶

Winsemius’ zoektocht naar verandering en ontwikkeling heeft nu binnen de invalshoek van de Verenigde Naties een nieuwe ideologische partner gevonden. De gevoerde besprekingen monden uit in een aanstelling voor drie maanden, waarna er kennismakingen volgen met Singapore’s nieuwe minister van Financiën Goh Keng Swee en de beoogde directeur van Singapore’s *Economic Development Board*, Hon Sui Sen.³⁵⁷ Naast het leiden van een onderzoeksteam voor Singapore is Winsemius ook gevraagd om in april 1961 een wereldseminar voor te zitten over de industriële ontwikkeling van derdewereldlanden, georganiseerd door het *European Productivity Agency* (EPA). De EPA, integraal onderdeel van de OEES, is op haar beurt uit de Marshallhulp voortgekomen, een sterk anticommunistische organisatie, gericht op productiviteit en tegen ontwikkelingsinitiatieven van de kant van de Sovjet-Unie.

Winsemius’ volgende levensfase is beklonken. Hij is vijftig jaar oud, weg bij Hispano-Suiza, financieel onafhankelijk en kan volgens Leenes als ontwikkelingseconoom, als volleerd *development engineer*, gaan werken onder de paraplu van “wereldinstituten en wereldmachten”.³⁵⁸ Midden september 1960, als hij vanuit Genève naar Scheveningen terugkeert, ligt een telexbericht op de mat van zijn kamer van hotel De Witte Brug in Scheveningen, waar hij op dat moment logeert. Het is de formele uitnodiging van de EPTA, een in 1946 opgerichte sub-organisatie van de TAA, om de industriële situatie van Singapore op zijn mogelijkheden te onderzoeken.³⁵⁹

³⁵⁶ Walter O’Hearn, ‘Keenleyside Favored for Major Post at United Nations’, *Montreal Daily Star*, 14-07-1950.

³⁵⁷ Lee Kuan Yew, Prime Minister’s Tribute to the Late Mr Hon Sui Sen in Parliament on 20 December 1983; <http://www.nas.gov.sg/archivesonline/data/pdfdoc/lky19831220.pdf>, geraadpleegd 16-05-2018.

³⁵⁸ Leenes, ‘Geschreven portret van Dr. Albert Winsemius’.

³⁵⁹ Douw/Visscher, geluidsopname verdiepend interview; *The Straits Times*, 11-03-1984, 18.